

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Պ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԿՐԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆՏԵՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ լրացուց 100
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի
Պոչտին հաւրաքացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը ունեցին ջրայ է :

Իր շաբաթ համար չուր մը հրատարակել ունեցող պիտի ջնարէ անոն 40 փարսյ :
Նորապիտի գրող ծանուցումը ձրի է :
Գուրուէն եկած շաբաթներուն փոխարին ծախքը երկուցը պիտի ջնարէ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

ՊՕԼԻՍ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

Երեւոյ Հինգշաբթի օրը՝ սեպտեմբեր 20, կայսերական նաւարանը մեծ հանգէս մը եղաւ . Երեւոյ անուն պատերազմական մեծ նաւը ծովը ինչ ջրերէն ալ առաւելու պատճառով : Եւստանակէ մը ի վեր այս նաւուս նորոգութիւն կ'ըլլար, որ կրնայ բոլորովին նոր չի նուիրիւն ըստել . և այն նորոգութիւները լրացած ըլլալով՝ նոյն օրը վեհափառ ինքնակալը, և ասանկ առիթներու մէջ գտնուելին սովորական եղած բարձրաստիճան նախարարները կայսերական նաւարանը գտնուեցան . և սովորական աղօթքները ըլլալէն ետքը ծով ինչջրերէն ալ գործն ալ ամենայն յաջողութեամբ կատարեցաւ :

Կիսանոց ժողովոյն (էնճիւմէնի տանիքին) անդամները իրենց մէջէն մէկ մասնաւոր յանձնարարական ժողովք մը դրին, իմաստուն մարդիկնէրէ բաղկացեալ . որոց գործը պիտի ըլլայ մէկ բաւարան մը շինելու վրայ խորհիլ . որուն մէջ պիտի պարունակէին որքան որ արարեցին և պարսկերէն և թուրքերէն բառեր գործ կ'ած . վին տաճիկ սովորական լեզուին թէ խօսակցութեանը և թէ գրութեանը մէջ : Այսպէս մէկ բաւարանի մը կառուութիւնը շատ աղէկ ծանցուած է հիմա, որ տեսակ տեսակ գիտութիւններ մտնելով տաճիկաց մէջ, այն գիտութիւններուն վերաբերեալ գիրքեր թարգմանել և շարագրել պէտք կ'ըլլայ : Երեւոյ Հիմա յիշեալ լեզուաց ամենուն մէկէն բաւարան մը շինելին գերմանացի Վէնինգերին կամ գաղղիացի Պ. Պիանքիին շինածներուն պէտք, որ տաճիկ լեզուին սովորական բառերը ժողովելով, և ամեն մէկ բառին որ լեզուի յատուկ ըլլալը ցուցնելով՝ նըշանակութիւններն ալ առաջին կը դնեն . Վէնինգեր լատիներէն, իտալերէն, գաղղիերէն և գերմաներէն . և Պ. Պիանքի միմակ գաղղիերէն : Այս րոյնչեալ յանձնարարական ժողովքին շինելքը լոկ տաճիկերէն պիտի ըլլայ :

Երապիտանի բանակին սպարապետ բարձրաստիճան Լաֆին փաշային մահուան լուրը առնուեցաւ մօտերս : Այս բարձր պաշտօնատարը մեծազօր տերութեան երեւելի անձանց մէկն էր չէ թէ միայն պատերազմական արուեստի հմուտութեամբ, այլ և ուրիշ գիտութիւններով ալ . Երեւոյ վարժարանէն էր օգտակար գիտութիւններուն մէջ և մասնաւորապէս մաթեմատիքական գիտութեանց ալ ուղէկ

հմուտութիւն ունէր :

Հալէպ գաւառին ընդհանուր կուսակալ բարձրաստիճան Սուհամմէտ փաշայն, որ իր արդարասիրութեամբը և խահմաութեամբը Հալէպու տուկալի խառնութիւնը հանդարտեցնելով ամենայն մասամբ գովելի հանգիստացաւ, կայսերական բարձր հրամանաւ Երապիտանի բանակին սպարապետ անուանեցաւ մեծնոյ Լաֆին փաշային տեղը :

Խարբուրդի նախկին կուսակալ բարձրաստիճան Օսման փաշայն բարձրաստիճան Սուհամմէտ փաշային տեղը Հալէպու ընդհանուր կուսակալ անուանեցաւ :

Իւրիւրու նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրաստիճան Բաղդա փաշայն Խարբուրդի կուսակալ անուանեցաւ :

Քոնիա նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրաստիճան Բեամիլ փաշայն Իւրիւրու կուսակալ անուանեցաւ :

Շէհրեզուրի կուսակալ մեծապատիւ Սէլիմ փաշայն Քոնիա նահանգին ընդհանուր կուսակալ անուանեցաւ :

Խարբուրդի կուսակալ մեծապատիւ Էլի փաշայն Շէհրեզուրի կուսակալ անուանեցաւ :

Բարձրաստիճան Սուսուտա Օւսման փաշայն Վիտիուր գաւառին ընդհանուր կուսակալ անուանեցաւ :

Երեւոյ կուսակալ մեծապատիւ Նիմալ փաշայն Սերէզի կուսակալ անուանեցաւ :

Ֆերիք մեծապատիւ Քոնիի փաշայն Երեւոյ կուսակալ անուանեցաւ :

Օսմանիական խորհրդարանի անդամ և երկրորդ աստիճանի պատուաւոր մեծապատիւ Սալիմ փաշայն Սուսուտա գաւառին կուսակալը առնուեցաւ :

Երեւոյ 17ին երկուշաբթի օրը՝ վաճառականութեան և երկրագործութեան և հասարակաց շինութեան տեսուչ բարձրաստիճան Իսմայիլ փաշայն կայսերական սպարապետ և վեհափառ ինքնակալին ներկայանալով պատուոյն արժանացաւ : Վեհափառ ինքնակալը մեծ պատուով ընդունեց ասիկայ, և անդամանդներով զարդարուած իր կայսերական պատկերը (թատ վերի հիւմային) անոր ընծայ շնորհեց :

Սէլիմի լարագր Խարբուրդի գրաւոր մօտ կայնած ջուրեր կան, որ քաղաքին օդը կ'ապակեն : Բարձրապատիւ Երապիտանի փաշայն այս ջուրերը ցամքեցնելու համար մեծազօր տերութեան բարձրագոյն դրանը առաւ ջարկութիւն ըրաւ . բարձրագոյն դրան կողմանէն ճարտարարուեստ (միւհէնիս) մը խրկուեցաւ . որ քննելով

և հաշուելով յայտնեց որ այս գործն շատ օգտակար բան մը կ'ըլլայ քաղաքին, և 34-000 զուռուշ ծախքով կը լրանայ : Բարձրաստիճան փաշայն ասոր վրայ Սէլիմի նստող օտար տերութեան հիւպատոսներուն իմացուց որ այս ծախքը քաղաքէն պիտի ելլէ . և իրաւունքը կը պահանջէ որ երապիտանի ընդ զրոյն օգնութիւն ընեն :

Սէլիմի սեպտեմբեր 23 թուականով գրուած նամակէ մը՝ Կոստանդնուպոլսոյ գաղղիական ծառայողները հետեւեալ լուրը կուտայ : Կոստանդնուպոլսոյ գաղղիական ծառայողներէն քառասուն հոգի դուրս հանել էին որ փառնոցէն փայտ կրեն խահանջին պէտքին համար, և քաղաքական կառավարութեան թղթերը պարտաւոր մտնուելէն վերջոյն իրենց սահմանեալ տեղը տանին . որ այս գործերս ամեն իրիկուն կ'ըլլար, և երկար ժամանակ ալ չէր քշէր : Քառանի մը օր է որ այս յանձնարարներս այս գործերուս կը բանեցնէին . ասոնք ալ մոքերէն դրած էին որ իրիկուն մը երբոր կառավարութեան մարդիկը առնէն մէկը տուններէն կ'երթան, իրենք ալ փախչին . որովհետեւ այն ժամանակը փաշայն ալ ներս կ'երթար . և պաշտին մեծ դրանք քովքանի մը հոգի միայն կը մնային պահպանութեան համար : Իրիկուն մը առիթը յարմարաւոր դատարան հոս պատին վրայ կախ վաճառքներէն (պալմաներէն) մէկ մէկ հատ ձեռքերէն առնին, մէկ մէկ ալ փայտ, պահպաններուն վրայ յարձակեցան . և ասոնք մէկ զի ընելով պաշտին դռնէն դուրս ելան, ամեն մէկը քաղաքին մէկ մէկ փողոցը մտան : Շուտ մը փաշային իմաց տրուեցաւ, որ շատ մարդիկ ասոնց ետեւէն իրեր կեց . պատուիրելով որ ամեն ալ ձեռք ձգեն . թէ ողջ թէ մեռած : Չիաւոր զօրքը քաղաքին դռները վաղեցին գուցեւ առին . և երբոր ելին քառասուն զուռուք գոցուելու վրայ էր, բան տէն փախչողներէն երեսուն և հինգ հոգի ժամանակին հասան, կարող էր զան դռնէն դուրս փախչիլ, և դէպ ի մեծակայ բլուրը երթալ, որուն վրայ գէրջիկներ բնակարան մը կայ : Փաշային մարդիկը ասոնց ետեւէն ինկան . երբ հոգիին հասան, հետեւին կը ռուեցան և մէկ քանին ալ վիրաւոր վեցաւ . բայց փախչողները երբեք ալ հրացանով և երկառէն զանակով զարնուելով հոն մեռան : Երբեք ծամ բարձր նոյն դռնէն քաղաքը մտնելու զգուշացնելով այն միջոցին վտանգի պատահեցան . որովհետեւ փախտականները գէրջի կարօտ ըլլալով ասոնց վրայ յարձակեցան զէնքերէն ձեռքերէն առնելու : Այն գիշերը և յաջորդ առաւելուս այս փախչող յանձնարարներէն տասն և հինգ հոգի մը եղան բլուր

նուորները : Ուրբաթ իրիկուն ուշ առնէն ութը հոգի ալ բռնեցին Օղալիկէր ըստած ձորը . և ձեռք չանցնողներէն են առայժմ 14 հոգի : Երբեք ալ յայտնի է որ այն մօտերը լեռանը և անտառներուն մէջ պահուած պիտի ըլլան : Երբեք գտնուելու և բռնելու համար թէ ձիաւոր և թէ հետեւակ 300 զօրք կան . որ գիշեր ցերեկ ասոնց ետեւէն են : Բանտէն փախչողներուն մէջ իրենց շարութեամբը և սրտոտութեամբը անուանի երեք հոգի կային . Քարա Սալիմ, Բէլ Հասան, և Օղալիկէր Սուհամմէտ, որ թէ որ ձեռք անցած չըլլային նէ քիչ մը կը վախցուէր : Բարեբաղդարար ասոնք երեքն ալ բռնուած և բանտը դրուած են : Երբեք փախած գիշերը քաղաքացիք կրակէ վախճալով աղէկ պահպանութիւն ըրին : Փաշայն բանտարկներէն, բանտարկներէն և սպարապետ պահպաններէն քանի մը հոգի փոխեց :

Երապիտանի կարգադրողներուն յայտնի է լեհրօ անուն ծովապատաղ, որ ձերմակ ծովու մէջ նաւով գողութեւ պարտելով շատ գէշութիւններ ըրած էր : Վեճազօր տերութիւնը ասոր մէկ ճարը նայիլը Սուսուտի կառավարութեւ տեղակալ Պ. Քոնիմէնտին ասպարեց . և Խալա Հիւսէին պէն ալ յատուկ այս բանին համար այն կողմերը իրիկուեցաւ : Պ. Քոնիմէնտ իմանալով որ լեհրօ առաւելու երեք ընկերով իր պահուած տեղէն դուրս ելեր է, Պ. Քոնիմէնտը Պոլսնէլի քաղաքի մարդը ասոնց վրայ կը խրկէ . որ կ'երթան Սուսուտի կողմին լեռանը վրայ լեհրօին և ընկերներուն կը հասնին : Երբեք կրակը կը կայնին . կէս ժամու մը չափ կ'աւել կը տեւէ . և կը վերջանայ լեհրօին և երեք ընկերներուն մահուամբ . և ձերմակ ծով ճանապարհորդողները ասոնց վախէն կ'ազատին :

ՊԱՐՍՎԱՍՏԱՆ : Երապիտանի կան լրագիրը իւր 20 թուոյն մէջ Դէրբու լրագիրէն առնելով քրիստոնէից գէժ պարսիկներուն ըրած քանի մը բարբարոսութիւնները կը պատմէր : Երբեք մեք ալ պատմեցինք Կայսարան լրագրոյ 27-79 թուոյն մէջ, ինկիլիզի մօռնիկ Բօթ օրագրէն առնուած հատուածէ մը : Պարսից վեհափառ Շահին առաջին թարգման առնուած կան աղա Յովհաննէսն Գաւթեան, որ սնցածները Եւրոպա ճանապարհորդութիւն ըրած ըլլալով վերագործ ըրած է . և այս օրերս Կոստանդնուպոլսոյ կը գտնուի . և մեք ալ հետը տեսութիւն ընելու և մարդասիրութիւնը վայելելու պատիւ ունեցանք, այս լուրը բոլորովին սուտ կը հանեն . և կ'ընեն յոռուապէս՝ որ պարսից կառավարութիւնը և շահը իւր իշխանութեան տակը գտնուած հայերուն վրայ

չատ սեր և գութ և խնամք ունի. և ասոր ասորացի կը պատմէ որ՝ անգամ մը մօտ ատեններս պատշաճ տեսնուած էր որ Սպահանու հայաբնակ նոր ջուղա քաղաքէն հարկեր երիտասարդ զինուորական գրուի. Բաղաբին բընակիչներուն համեմատութեամբ այս քան մարդ զինուորական գրելը շատ բըլաւով ջուղայի գերապատիւ առաջ նորդը շահին աղերս մատուց որ հրա մանը չափաւորուի. շահը ասոր խնդիրը ուղղաճէն աւելի կատարեց. հըրաման հանելով որ յոր ջուղայի հա յերէն բնաւ զօրք չառնուի. Սիկայ քրիստոնէից դէմ թշնամութեան ուղի ունենալու նշան չէ:

Հանին կառավարութեան խտու թեանը ենթակայ եղող շահանց մէջ բնաւ քրիստոնէայ չի կայ. ամենքն ալ պարսիկ և զինուոր են: Հանը նոր ա թիւ նստած ատենը այս զօրքը մէկ ա պրտամբութիւն մը հանեցին Վէհ րան քաղաքին մէջ. շահը այն ատենը ասոնց արդար պատիւ տալուն ժամա նակը չըլլալը գիտնալով քաղաքութե քուովութիւնը հանգարտեցնելու նա յեցաւ. բայց խոհական կառավարու թեան սկզբունքը իր վրան անհրա ժեշտ պարտք կը դնէր ասոնք անպա տիւ չի թողնել: Չ ինուորական մէջ ելած ասպտամբութեան մէկ պղտիկ խնամունք մը անգամ թէ որ անպա տիւ մնայ նէ՝ ծանր հետեւանքներ կուենայ. ուստի ամեն կառավարու թեան օրէնք՝ զինուորական կարգի մարդոց անհնազանդութեան պատիւ մահ կը վճռեն. և գլուխը բանե ցընելը այս պարագային մէջ անգը թութեան խիստ գէշն է. որովհետե երկիրը հանգարտութեան մէջ պահե լու սահմանուած զինուորաց մէջ ա պրտամբութեան անհնազարտ ուղին տիրէ նէ՝ այն երկիրը իր բոլոր հան քըստութիւնն ու ասպնոլութիւնը կը կորսնցնեն, տակն ու վրայ կ'ըլլայ: Երբ համար պարսից շահը ժամանակ անցնելէն ետքը այն ասպտամբող զօ րաց խումբը. որ առժամին հնազան քութեան տակ էին, բայց անպատիւ մնալուն համար կրնային տուիթ մը գտածնուն պէս նորէն ասպտամբու թեան դրօշակը անկել, Վէլիդ խըր կեց. միանգամայն և Վէլիդը և Վ քէրպիճանի կուսակալ Վէլիդ Դիւզա մին գրեց որ ասոնց մէջէն յանգաւոր ները պատժէ, ոմանք գլխատմամբ և ուրիշները մշտնջենաւոր բանտար կուլութեամբ և արտորանք. և պատ ժուելու ամեն մէկ անձինքն ուղ ուրե լալը և արժանացած պատիւին ինչ րալը կը նշանակէր: Եւ որովհետեւ զօրքը Վէլիդ անցնելէն քիչ ժամանակ ետքը կուսակալը ի գործ դնել սկսաւ շահին հրամանը, որուն մարդ տեղե կուլութիւն չուէր, և որովհետեւ նոյն կուսակալը իբրեւ խիստ և անգութ մարդ մը ծանցուած էր, կարծիք ըրին որ կուսակալը ինքնին այս խտութիւն ները կը բանեցնէ: Եւ այս պատժուած ներուն մէջը ամենեւին օտարադի մարդ չի կայ. ամենքն ալ պարսիկ են:

Դիւզալիան աղա Յովհաննէսը Վաւ թեան Վ իննա գտնուած ժամանակը Եւրոպայի լրագիրներուն մէջ պարսից կառավարութե վրայօք գրուած սուտ լուրերը կարգաւոր, իրեն պարտակա նութի սեպեց չէ թէ իբրեւ պարսից թագաւորին առաջին թարգման. այլ իբրեւ պատմուած բաներուն իսկու թեանը աղէկ հմուտ, եւրոպական լը րագրոց սխալ շեղելով Վէլիդի լրագրոյն միջոցաւ, օգոստոս 8 թուոյն մէջ: Եւ մեն մարդ ինչ վիճակի մէջ որ ըլլայ, իր գիտցած բանին վրայօք սուտ և սը խալ բան մը պատմուի նէ պարտական է շեղելու: Ի վերջոյ արշալոյս արարա Էան պատմական լրագիրը աղնուական աղա Յովհաննէսին Վ իննայի լրագրոյն

մէջ տպել տուած նամակին թարգմա նութիւնը իւր 398 թիւ թերթին մէջ հրատարակած է. մենք ալ պատշաճ գատեցինք հոս գնելու:

« Յարգոյ հրատարակիչ: »
« Վաւրէժէն գրուած յօդուած մը՝ անգլի-թիւն պարսից վերնագրով. թրեա տի լրագրէն առնելով ձեր օրագրոյն յուլիս 5 = 17 թերթին մէջ, նմանա պէս խլիխի մէջ Գեղեճի լրագրոյն մէջ հրատարակեցաւ: Եւ օրինակ հրա տարակուծիւն մը կրնայ բոլոր Եւրո պայի առջեւ պարսից վեհախառ շա հին կառավարութեան անուանը ծանր վնաս հասուցանել, թէպէտ և նոյն յօ դուածոյն նպատակը կ'երեւի թէ մի այն վէլի Դիւզա գէմ գրել է, որ Վ արդարտականի կուսակալ է:

« Վրդ՝ ըստ որում պաշտօնատար պարսից կառավարութեան. և որով հետեւ տակաւին քանի մը օր Վ ինն նա պիտի մնամ, պարտք կը համարիմ ինձ պատասխանել նոյն զրպարտական գրուածոյն:

« Պարսից այժմեան կառավարութիւնը, որուն գլխաւորն է՝ Վաւ րէտորին շահին թագաւորական դահը երեւէ ի վեր. Սիլա թագի խնդ իբրեւ Վ մի նիզամ, այսինքն նախա գահ պաշտօնեայ (մինիսթը). հոգ տա րաւ՝ որպէս զի քաղաքակրթութեան բարեկարգութեան և օրինաւորութեան ոգին կառավարութեան ըն թացքին մէջ խօթէ. որ երկար ժա մանակէ հետե կարգէլ դուրս ելած էր կուսակալութե միջառմանցը պատ ճառաւ, և վերջի ժամանակներս իւր յարգը խիստ կորսնցուցած էր մեծե րուն անգափ գահասիրութեամբ և գլխաւորաց անամթ գրդուութեամբ բը. Վպտամբութեան ուղին որ տա րածուած էր տերութեանը մէջ ի կործանումն հասարակաց բարեկեցու թեանը. կատարելապէս նուաճեցաւ. ժողովուրդը զանազան տուրքով բեռ նաւորելու չար սովորութիւնը՝ զոր կուսակալները ի գործ կը դնէին իրենց քսակը լեցնելու համար՝ խախտե ցաւ. և այս օրինակ դէպքերուն հա մար սաստիկ պատիւ սահմանեցաւ: Եւ ըստ իս նոր փորձ մը կրնայ հա մարուիլ Սպահանի կուսակալին բան տարակուծիւնը. որ տեղի ունեցաւ երբոր վեհախառ շահը նոյն քաղաքը գնաց:

« Վ մեն միջոցները ի գործ գրուած են. որպէս զի պարսից աղբին անկա խութիւնը և օտար տերութեց առջե ունեցած համարումը վնաս մը չի կը րեն. նմանապէս անոր ներքին անգոր րութիւնը և յաւաքադիմութիւնը ա պահով մնան: Ուստի կառավարութե թշնամիները միայն կրնան ոչինչ հա մարել այս վեհանախական ջանքը. և մանաւանդ զրպարտական կերպիւ մը քննադատել զանոնք: Վանդի տերու թեան բարիքը և հասարակաց հան քըստութիւնը և բարեկարգութիւնը հաստատուն պահելու համար՝ պա տիւ տարւ ցաւալի հարկաւորութիւն նը՝ պատճառաւ չի կրնար համարուիլ կառավարութեան մը կարգադրութի ները կասկածաւոր ընելու և չարա խօսելու զպաշտօնատարները, որոց յանձնուած է նոյն պատժոց գործող րութիւնը: Եւ այս յայտմանէ երկրպայու թիւն չի կայ թէ անմեղաց համար եր բէք պատիւ մը վճռուած չէ. և նոյն պատիւը երբէք այնպիսի տակալի կեւ պիւ մը ի գործ գրուած չէ՝ ինչպէս որ այժմեան կառավարութեան թշնա միները կը պատմեն: Եւ և գիտնալ արժան է՝ որ մահուան պատիւը յա տուի դատաստանական վճռով մը և թագաւորական հրամանագրով ի գործ կը գրուի: Ուստի չափազանցօրէն պատմութիւնը անգլութեանց, որ

պարունակեալ է յիշեալ յօդուածոյն մէջ, ամենեւին հաւատարմ բան չէ. և աւելորդ կը համարիմ ապացուցա նել աստանօր թէ կարելի չէ, որ այն պիտի անագորոյն գործքեր գործուին յեղօրէն այն մարդոյն, որ Պարսկաս տանի ապագայ վիճակը ի կարգի դը նելով՝ խտութեամբ կը պատժէ միշտ ամեն յանցանքը և ամեն ըստ հաճոյից կամ բռնութեամբ եղած գործքերը, թէ և իւր իսկ եղբայրը ըլլայ գործող. նմանապէս անօգուտ կը համա րիմ ապացուցանել թէ այն անգլութու թիւնները անհնար է որ գործուին ի Վաւրէժ, ուր կը բնակի թագաւո րադն իշխան մը՝ նոյն նահանգին ընդ հանուր կուսակալի պաշտօնիւ. և ոչ երբէք հաւանական է թէ այս իշխա նը ինքզինքը նուաստացնէ այն աստի ճան, մինչեւ գործի ըլլալ այսպիսի բռնութեանց, փոխանակ արգելելու զանոնք:

« Յաւալի խտութեանները՝ որ տեղի ունեցան Սիլայի լինիքով, և որոց պատճառը կուսակցութեց դըժ բարդ մարտումը եղաւ, այս տրտո մալի դէպքը կ'ըսեմ, անշուշտ յան ցանք մը չի կրնար համարուիլ կառա վարութեանը, որ ամենայն հոգաւոր րութեամբ գէմ կը դնէ այս փոխա դարձ ատելութեան երեւան ելլե լուն, և իբրեւ անկողմնասէր դատաւ որ՝ չի թողուր որ կուսակցութիւննե րէն ոչ մէկը և ոչ մէկալը յափշտակու թիւն մը ընէ: Կառավարութիւնը ինք նայօժար կամօք, և հաշտութեան ու կրօնական թշուրութեան ոգիէ շար ժեալ, հրաման տուած էր որ կրակա պաշտները անգամ կարող ըլլան աղա տութեամբ ի գործ դնել իրենց կրօ նին պաշտամունքը:

« Վանք հիմա զինուորագրութեան մասին, որ մեծ վախ կը պատճառէ կ'ըսեն ի Պարսկաստան. բայց մտա ծելու է թէ ժողովուրդը, մանաւանդ քրիստոնէայները միջան հակալու թիւն ունին զինուորական ծառայու թեան վրայ. որուն պարտաւորութե նէն երիտասարդները միշտ փախչի կ'ուղեն: Ուստի իւրաքանչիւրոյն մաս նաւոր արամաբանութեանը կը թու ղուժ որ դատաստան ընէ թէ արգեօք արժան է չարախօսել զկառավարու թիւնը, պատճառ բռնելով այս պա րագայները. որոնք զօրաց բանակի մը հաստատուն մնալուն արգելք կ'ըլ ւան:

Յօդակն Վաւրէժի
Եւրոպայի լրագրման
պարսից լրագրի:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԲՐՈՒՍԻԱ. Պ. Պունտէն ասպետը, որ Եւրոպայի հիմնական երեւելի բաղմահմուտ անձինքներէն մէկն է, և Եւրոպայի տերութեան կողմէն ղեկավար է Եւրոպա, Պունտէն թա գաւորական գրատանը մէկ հետաքրքը րական գիրք մը ընծայ տուաւ: Եւս գիրքս ինկիլիզի Սքոթիա գաւառէն Սիլա կալէր (Սիլա կալէր) անուն բը ժիշկը շարագրեց չինաց լեզուով. և չինաց լինիլ Վաւ քաղաքը տպել արւ ւաւ: Չինեւէն վերնագիր գնելով բո ռո ռո ռո ռո. որ ըսել է եղբը, ընդհանուր մարտն օգտալի էր: Վրքին բուն նպատակն է՝ երեքարական հե աւգրութիւնը այն աղբին կարգապող ներուն և արուեստագէտներուն ծանչ ցընել. և այս առիթով կը խօսի երեք արականութեան և մագնիսեան և կալմանեան ըսուած բնական զօրու թիւններուն վրայ. և 18 ալ նշանա գիր՝ որ ինքը հնարած էր, կը դնէ այն գրքին մէջ որ չինաց աղբին անհամար այրուբեններուն տեղը միայն այս 18

գիրը պիտի կրնայ բռնել երեքարական հեռագրութիւններուն մէջ: Թէ որ չինացիք այս գիւտս ընդունել և բա նեցընել սկըսին նէ՝ երեքարական հե աւգրութիւնը առիթ մը կուտայ ա նոնց խելքը հասցնելու որ իրենց միտ քը իրենց լեզուով բացատրելու հա մար հաղարաւոր գրերու և նշանա գիրներու կարօտ չեն. կրնան քիչ գը րով ալ նոյնը վճարել. և ասով ժամա նակ կ'ըլլայ որ՝ մէկ երկու գիր ալ ե վեցընելով հասարակ գրութեան մէջ ալ այս գրերս գործածեն. և հիմակ վան գործածած գրերնին, որ բաղմա թիւ տպեալ և ձեռագիր գիրքեր և արձանագիրներ և յիշատակարաններ ունի, կը խափանի և կ'ըլլայ եգիպտա ցիներուն մեհենական գրերուն պէս: Կան քանի մը աղբեր, որ գրոյ գիւ րին կամ աւելի բանուկ կերպ մը ըն գուենելով իրենց հին գիրը կ'ըսընցու ցին. ինչպէս պարսիկները, որ արա բացուց գիրը գործածել սկըսելով, արձանագրութեանց սեպածեւ գիրե րը և հասարակ գործածուած գնդի րտուած գիրերը խափանեցին. որ հի մա այս գիրերը անոնց մէջ ծանցող ալ չի կայ:

ԻՏԱԼԻԱ. Եւրոպայի օրագրի Սիլա նէն օգոստոս 16ին գրուած նամակէ մը հետեւեալ յօդուածը կը հրատա րակէ:

« Վ երին Խտայի բնակիչներուն մտաց արամագրութեանը և կողմնակ ցութիւններուն վրայ օրագրերը ճիշդ տեղեկութիւն չունին: Վ երին Խտա լիայի միայն լեռնային գաւառներուն բնակիչները անհաշտ ատելութիւն և հակառակութիւն ունին Վաւրէժի գէմ. և ասանկ են Պունտէն. Վաւրէժ, Վաւրէժի, և Վաւրէժի օրագրերի սահմանակից երկիրնե րը ամեն ալ յեղափոխականներուն ա առջը աւագրիացուց հակառակ սեպ ւած են: Վաւրէժի գաւառները քա նի որ գետինը ցածնայ նէ՝ թշնամու թիւնն ալ կը պակսի: Եւ գետինն ե ղեքը գտնուած երկրին ժողովուրդը աշխարհակարութեան (բօլիքի) խըն գիրներուն վրայ բոլորովն անհոգ է: Վաւրէժի և ընկերները իրենց խոտա քիչ կուսակից ունին Վաւրէժ, Վա վիւ և Վաւրէժ: Վաւրէժի մէջ աշ խարհակարական խնդիրներու վրայօք երկարաւորութիւն կայ:

« 1849 էն ետքը Վաւրէժի (Վաւ տէրիայի տերութեան) կուսակիցները քիչացած են. անկէց առաջ աղնուա կանները և քաղաքացիներուն կամ մի ջին աստիճանի մարդոց մեծագոյն մա սը անոր կողմն էին: Վանի որ 1849 ին Վաւրէժի պատերազմը Վաւրէժի համար ձախող ելք ունեցաւ. Եւս պարտացիները իրենց վարկուած և վա տահութիւնը Վաւրէժի Վաւրէժի կառավա րութեան վրայէն վերադարձին: Եւստի ժողովուրդը, և յատկապէս երիտա տարդները Վաւրէժի կուսակից, և քիչ մըն ալ ընկերական (սօսիալիսթ) եղան. քանզի Վաւրէժի մարդիկ ի րենց մեծին գիտմանցը հակառակ ըն կերականութեան յաղդելուն յոյս կու տան ասոնց: Եւստի անոնք և հարուստ մարդիկ այնքան վախցած են ասից, որ կառավարութեան հակառակ կող ման հետ հաղորդակցութիւն ընել ընաւ չեն ուղղը: Եւստի Վաւրէժի նախան ձախող գիր կուսակից չեն, բայց պահ պանդական են. այսու ամենայնիւ Վաւրէժի կուսակիցները կ'ուղեն ասոնք իրենց կողմէն եղածի պէս ցը ցունել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ. Օրնթա կղզին, որ

յոնիական եօթն կղզիներուն մէկն է, մէկ վաճառականի մը վաճառանոց տաւ կառով վառօդ կար, որ աւաղելի մէկ գժբաղդուծեամբ մը կրակ առաւ և վաճառանոցը վեր նետեց: Այս ձախորդ գիպուածէս տասն և երկու հոգի մեռան, և երկու հարուրի չափ ալ չարաչար վերաւորեցան:

— Սիրա կղզիէն սեպտեմբեր 9 ին (21 ին) կը գրեն: Յունաստանի կղզիներուն կուսակալն ու դատաստանապետը երեկ Մետրոս կղզին գնացին. և հոն կառավարութենէն իրենց եղած հրամանին համեմատ քննութիւններ ընել սկսեցան Պ. Քայրիի անուն դատաւին վրայ. որուն համար Աթէնքի եկեղեցական ժողովքին առաջը ամբաստանութիւն եղած էր. որպէս թէ պետութեան կրօնքին և ընդհանուր քրիստոնէական հաւատոց դէմ մոլորական գաղափարներ տարածելու կ'աշխատի: Պ. Քայրիի շատ առեւնէ 'ի վեր մասնաւոր դպրատունն մը բռնէր էր, և հոն տղայք կը ժողկէր, ամսական առնելով այն տղոցմէն դասատուութիւն կ'ընէր: Այն առեւնն ալ հիմակ վանդէս ամբաստանութիւն մը եղած ըլլալով՝ 1840 ին կառավարութեանը վճռովը յունաց տէրութեան սահմանէն դուրս արտորուեցաւ. և սահմանադրական օրէնքը հաստատուած ատրին, 1843 ին, նորէն Յունաստան մտնելու կարող եղաւ: Աւել տարի է անկէջ 'ի վեր որ հոն է. մտածելու է որ՝ այսպիսի գաղափարի տէր մարդ մը, որուն գաղափարը փոխած չըլլալը այս անգամի ամբաստանութենէն յայտնի է, իրեն յանձնուած անձանց գաղափարը որքան աւերած կ'ըլլայ. և որքան ալ պիտի աւերէր, թէ որ ամբաստանութիւն չըլլար, և քննութիւնը անոր բերնին սանձ չի դնէր և ուսմունքը չի դադարեցնէր նէ: Սէկ անգամ մը մէկին մոլոր ուսմունքը սորվեցունելը ստուգուի նէ՝ անոր վրայ մեծ զգուշութիւն պէտք է. կրնայ ետքը զիջմը և ապաշաւ մը ցուցնել իր շահուն համար, և իր գաղափարները աւելի ևս տարածելու ժամանակ որսալու համար. ուստի ասանկ զիջը ընդունուի ալ նէ՝ խոհեմութիւնը կը սորվեցնէ որ այն զղբացող անանկ պաւրագայններու մէջ չի գրուի որ նորէն անաշխատ յանցանքը գործէ: Սարգիսային բնութիւնը տկար է. մէկ մեղքէ մը ճշմարտացէս և անկեղծութեամբ զղջայ ալ նէ մարդ, թէ որ այն մեղքը ինչպէս առիթներէն չի հեռանայ նէ շատ գիւրաւ վերստին հոն կ'ընայ: Թէ որ Պ. Քայրիի վրայ 1843 ին պէտք եղած զգուշութիւնները ըլլար նէ՝ կարելի է որ հիմակուան քննութիւնը պէտք չէր ըլլար. և այն ատեւ նէն մինչեւ հիմա տարածած մոլոր վարդապետութեանց առաջն առնել վաճառ:

— Յոնիական եօթն կղզիներուն ընդհանուր կառավարիչը սեպտեմբեր 5 ին Յոնիական շոգենաւով Վիրիտ կղզիին Հանեա քաղաքը եկաւ, և իր աստիճանին համեմատ պատուաւոր ընդունելութիւն գտաւ: Այն իրիկունը Հանեայէն երաւ Քանտիա գընաց, Վիրիտու կառավարիչ մեծապաւ տիւ Սուրբաֆա փաշային հետ տեսնուեցաւ:

ԱՅՊՐԱՅԻՆ

ԴԱՌԱՐԵԱԼ ԼԻԱԳԻՐՆԵՐ

Աղբային լրագիրներէն երկու հատը ժամանակ մը կայ քրդադարած էին. մէկը Կալիպոպի ագիտէր արարաբեան առնուն լրագիրը. որուն խմբագիրն էր Պ. Սարգիս Վալթեան Վալթիս:

Եանց. և միւսը՝ Թիֆլիզու արարաբ լրագիրը, որուն խմբագիրն էր Տ. Վալթիս լրագիրն էր Պատկանեան:

Ագիտէր արարաբեան իւր 66 թուոյն մէջ ծանուցեր էր իրեն գաղափարները, եկամուտը քիչ ըլլալուն պատճառաւ: Սեր աղբային լրագիրներուն դադարման գլխաւոր պատճառ է ասիկայ. չէ թէ անոր համար որ տարին չափաւոր տուրք մը վճարելով լրագիր մը բաժանորդ գրուելու մարդոց համարները այնքան քիչ ըլլայ որ լրագիր մը ընթացք չարուանակելու բաւական չըլլան, այլ իրօք գրուողներուն համարները քիչ է. պակասը կարողութիւնը չէ՝ կամքն է. և կը կարծուի որ ընթերցման սէր քիչ ըլլալուն համար է որ մարդ լրագիր առնել չուզէր. բայց մենք կրնանք ապահովութեամբ հաստատել որ ընթերցման սէրը օրէ օր ելելնալու վրայ է. թէ լրագիր՝ թէ գիրք, իրարու ձեռքէ կ'առնեն և փափաքանք կը կարգան, բայց բաժանորդ գրուիլ չեն ուզէր. հերթը կը սեղեն այն որ իրենց ծանօթներուն և բարեկամներուն մէկը բաժանորդ գրուած ըլլայ և ժամանակին առնէ լրագիրը. որ իրենք ալ անկէջ առնեն կարգան. այն չեն մտածեր որ թէ որ այդպիսի անսեռական խնայութեան ոգին շատ ծաւալի նէ՝ քիչ օրէն ետքը կարդալու լրագիր չեն կրնար գտնել բաժանորդ գրուողները անգամ: Աստի բաժանորդ գրուող ուսումնասիրաց աւելի շահուոր է իրենց գրուած լրագիրն ուրիշ բաժանորդներ գտնել, որպէս զի այն լրագիրը եկամուտի պակասութեամբ դադարելու չստիպուի:

Ագիտէրի գաղափարը Հնդկաստանի հայոց մեծ աղբեցութիւն ըրաւ. և նոյն լրագիրն խմբագրողին քանի մը տեղացի ցաւակցութեան գրեր խրկելովեցան: Բաղաւաղէն խրկուած գրին մէջ կ'ըսէր. «Ո՛վ կը հաւատայ որ բոլոր Հնդկաստան, որուն մէջ այնքան ձեռքնահատ մարդիկ կան, մէկ լրագիր մը անգամ չի կրնայ պահուիլ: Այս քաղաքէն բարեալը անձ մը յորդոր մատուցանելով իւր քաղաքիցացի՝ այն շահէր է որ, տիկին Սարիամ Յակոբ Յարութիւնեան և օրիորդ Թադուհի Սանուկեան աղբասէր բարենախանձ անձինքը 400 ռուբլի նպաստ խրկեցին նոյն լրագիրն խմբագրողին, որ շարունակէ լրագիրը: Ամանապէս նոյն քաղաքէն բաժանորդ գրուած ուրիշ անձինք մէջերնին ստակ ժողկելով 100 ռուբլի՝ ալ անոնք խրկեցին. խնդրելով որ գաղափար լրագիրը նորէն սկսուի, որքան հնար է նէ շուտով: Կոտանդանալուսէն և Թիֆլիզէն ալ նոր բաժանորդ գրուելու անձանց խոստումներ եղած է. ուստի խմբագիրը մէկ յատուկ յայտարարութեան մը մէջ, որն որ իշխուող արալայ արարաբեան պատուական լրագրոյն մէջ կարդացինք. կը խոստանայ մինչեւ սեպտեմբեր լրագիրը նորէն սկսելու, թէ որ բաւականութիւն և հաստատութիւն գտնէ: Յիշեալ պատուական լրագիրը այս խօսքն ալ կ'ըսէ, որուն մէջ ալ կը միաբանինք. ագիտէր արարաբեան «զանազան գժբաղդուծեանց գալոյցը արդէն կըրթուած և փորձուած ըլլալով՝ անտարակոյտ աղբին օգուտը քարոզելու ձախապարհը աղէկ սորված պիտի ըլլայ, որ է միշտ սէր և միաբանութիւն քաղաքի, հեռանալ որչափ որ կարելի է, հակառակասէր և բարեօրէ յօգուածներէ. աշխատիլ հին և նոր կիբերը հանգարտեցնել, և մէջերը պատելով բժշկել: Այն իսկ խմբագրիչն ալ կ'ըսէ. «Երկիցս զփորձ առեալ վտանգի սորա՝ աւելորդ համարիմք տեսել ինչ յաղագս հանդերձեալ զգուշութեան մերոյ առ 'ի սնունդ գալար և նորաձին հասակին: Այս քաղաքէն

շուրթիւնները համառօտ մը կը ծանուցանէ. որից որ լուր մը առնէ՝ նէ՝ տեղն ու այն լուրը իրեն հաղորդող անձը պիտի յայտնէ. կեղծ անունով ստորագրութեամբ բան հրատարակելու բնաւ յանձնառու պիտի չըլլայ. այսինքն՝ հայ ո՞նի կամ ո՞նի յագագիւրաց և ուրիշ ատոնց նման ստորագրութեամբ բան պիտի չի տուէ. որ այս բառերս ստորագրութիւն չըլլալով՝ լրագրոյն մէջ տեղ լեցնելէն զատ գործ մը չունին: Այս պայմաններով ո՞վ որ բան մը տայ իրեն նէ՝ պիտի տուէ ստորագրութիւնը յայտնի գնելով և պատասխանատուութիւնը հեղինակին վրայ ձգելով. և տպելուն փոխարէն՝ չափաւոր տուրք մը պիտի առնէ:

Արարաբ լրագիրը Թիֆլիզու, հաւաքում մըն էր կրօնական և բարոյական հիմնացուցիչ աղբուր ծառերու և ոտանաւորներու և սոյոք կամ շինծու զուարճալի պատմութիւններու. և երբեմն քաղաքական և աղբային լուրեր ալ կուտար: Նոր գաղափարներ ինչպէս որ կը ըսեմք, առ ժամանակեայ է: Խմբագրիչը մինակ Պատկանեան Տ. Վալթիս խոհական և խմբատուն քահանայն է. որ նոյն լրագիրը իրեն յատուկ տպարանին մէջ կը տպէր: Նոյնի խմբատուն քահանայն մը հոգեւոր սլաշտօնը չէր կրնար միայն լրագիր հրատարակելով ամփոփուիլ. այսպիսիները քիչ գտնուելով՝ երբեմն պէտք կ'ըլլայ որ ժողովրդեան պիտայիցը համար տեղէ տեղ վրիճուակ երթան. իրենց հասած գերագոյն հոգեւորական հրամանին համեմատ. քան զի ինչպէս որ տէրն մեր կ'ըսէ, «հոնձք բաղումք են և մշակք սակաւք: Աստի լրագրագրողը սրբազան Կոթուգիկոսին հրամանաւ՝ երեք ամիս մը կայ որ յիշալ Տէր Վալթիս պատուական քահանայն հոգեւոր գործով ուրիշ երկիր մը խրկուած է, Թիֆլիզէն, և լրագիրը դադարած է, շարունակելու գործակից չունենալուն համար: Կը յուսամք, թէպէտ հաստատութեամբ ալ չեմք գիտէր, որ երբոր խմբատուն խմբագրիչը Թիֆլիզ գտանայ նէ՝ արարաբ խմբագրութիւնը նորէն կը սկսուի:

ԻՐԱՅԻՆՈՅՍ

ԿԱՐԾԵՑԵԱԼ ՍԻԱԼՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Աւթորդը սխալ կարծեր է ըսելնիս թէ «ամեն աղբի պատմութեան ճիշդը իրեն աղբէն կը հարցուի: Այսպէս այն չի նշանակէր թէ որո՞ւ հարցունելու է: Սէնք այն գիտեմք որ՝ մեր ըսածը սխալ ալ է նէ՝ հին և նոր պատմիչներէն շատ մարդիկ հետեւեր են: Հերոսներու միտքը զննելով որ իր շինելու պատմութեան մէջ եգիպտացւոց վրայ ալ խօսի. Էգիպտոս ձանապարհորդութիւն ըրաւ. այն աղբին պատմութիւնը նոյն իսկ աղբէն սորվելու համար: Էրդէն բաւական երկընդամէն խօսքերնիս, ասոր վրայ ալ ուրիշ օրինակներ գնելով շատ չեղկնեցնեմք. Պ. Թիֆլիզ բաւական է. որ հիւսիսարեւմտեան և հարավարեւմտեան զանազան ժողովուրդներու միտքը զննելով Սպանիա ձանապարհորդութիւն ըրաւ. որ Նաբոլէոնի եղբորը Յոսէֆին Սպանիայի թագաւոր եղած տեսնուան վրայ անկէջ տեղեկութիւններ առնէ:

Բայց պատմութիւն չի նշանակէր ինչ գաղափար ունեցած կ'ըլլայ մեր քննիչը, որ սխալ կը սեպէ ըսելնիս թէ պատմիչ մը երբոր հին բաներու վրայ պատմէ նէ՝ հին ըլլալու է: Այնպէս սխալ կը սեպէ ըսելնիս թէ մէկ աղբի մը պատմութեան ճիշդը իւր աղբէն

հարցունելու է: Թէ որ ասոնք սխալ ըլլան նէ՝ ասոնք հակառակը ճշմարտ պիտի ըլլայ: Հին աղբաց վրայ նոր հեղինակի մը պատմութիւնը որքան որ հիներէն վիպութիւնն չունենայ՝ այնքան ճշմարտ պիտի ըլլայ. և մէկ մարդ մը կարող պիտի ըլլայ՝ ինքն օտարաղբի ըլլալով, հայոց կամ հունական յեցուց կամ յունաց պատմութիւն մը շինելու, առանց նոյն աղբաց աղբաւրին պատմութեան բան մը առնելու: Նոյնամանի խեղճիւն մէկը Լուսեւսեայ կ'եսարացւոյ եկեղեցական պատմութեան համար կը պնդէր թէ սուտով լեցուն է. թէպէտ մենք կ'ըսէինք թէ ամեն պատմիչները հին պատմիչներէն առնելով հաւատարմութեան և վաւերականութեան նշան ունին: Հարցունելու իրեն. ո՞վ է եկեղեցական պատմութեան ստուգադատում հեղինակ. պատմիչանց թէ Սքանկայմ գերմանացին է: Սքանկայմ լուսեւսեային հեղինակ մը, 1632 ին ծնած և 1701 ին մեռած, ինչպէս եկեղեցւոյ նախկին գործը պատմութիւնը կրնայ շատակ գրել առանց Լուսեւսեայի, որ այն դարերուն վրայ խօսող եկեղեցական պատմութեան մինչեւ մեր ձեռքը հասած՝ ասկէջ հինը չի կայ: Այս պնդելը որքան ծիծաղական ալ է նէ՝ մեր քննիչին ըսածն ալ անոր ըսածը հաւատարմութեան կանոն կրնայ ըլլալ:

Մեր ութերորդ սխալն երկու բան կը հարցնէ մեզ. քննիչը. առաջինը սորոյն Կոտանդանոսի միտքներուն վրայ, որ երանելի խորհրդային սուրբ Սեդեկոստեանի միտքեցաւ կ'ըսէ. Լուսեւսեայ և Հերոսիմոս և Սիւրբոս և Սիւրբոս և Թէօօօրիք և այլք Լուսեւսեայ եպիսկոպոսէն միտքեցաւ կ'ըսեն եղեր: Երկրորդ, սուրբ Սիւսեայ խորհրդային Վամանոսի Հոմայ հայրապետին համար կ'ըսէ թէ Կոտանդանալուսեայ ժողովքին ներկայ գտնուիլէցաւ. Հոմայ պատմիչները և քիչ թիւի ժողովք պատմութեան որ Վիեննա տուրած է՝ Վամանոս հոն ոչ անձամբ գտնուեցաւ կ'ըսէ. ոչ գետալան և ոչ թուղթ խրկեց: Հիմա ասոնց մէջ որի հաւատամք կ'ըսէ: Կը պատմասանք. Վամանոսի Կոտանդանալուսեայ ժողովքը գտնուելուն կամ չի գտնուելուն վրայ՝ յոյն և հունացիի պատմիչներուն հաւատարմութեան, երբոր ժամանակակից ալ են. և կրնանք ըսել թէ խորհրդային պատմութեան մէջ Վամանոսի անունը օտար ձեռք մտած է. որովհետեւ այս անունը վերցնելու ալ նէ խօսքին կարգին մնալով չունին: Ժողովքին հայրապետներուն կարգը խորհրդային պատմութեան սովորական օրինակները սուրբ Նիքոսէս մեծ հայոց հայրապետը չեն գրենք. բայց խորհրդային խաղաղական թարգմանութիւնը ծանօթութիւն կուտայ թէ ձեռագրի մը մէջ այս անունը կայ. և նքն Նիքոսէս շնորհալին յայտնի կ'ըսէ ոտանաւոր վիպասանութեանը մէջ:

Երկրորդ վերադարձեալ, որ Թիֆլիզու մեծ կոնցրէալ. Ի սուրբ Ժողովք որ գուժարեալ Յերից յիսնից մին սա եղեալ:

Խաչիկ Կաթուղիկոսն ալ Սքանկայմ Սքանկայմի քաղաքի համակրն մէջ կը գրէ. և նամակը կը գտնուի Սպանիայ պատմութեան մէջ. (գ. 21): Յոյներէն ալ փոքր պատմիչները կը գրէ Օպարիս հայոց կաթուղիկոսին խրկած նամակին մէջ: Խորհրդային մէջէն այս ալ նունը ինչպէս վերցրէր է նէ՝ Վամանոսի անունն ալ անանկ մտած կ'ըլլաւ:

Սքանկայմ Կոտանդանոսի համար՝ սուրբ Սեդեկոստեանի միտքեցաւ կ'ըսենք. Լուսեւսեայ ըսածը չեմք ընդունիր. չէ թէ անոր համար որ յունաց

